

DEN KOLDE KRIG

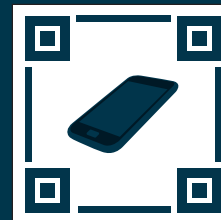
Fra årene 1945 - 1991

Introduktion

Den Kolde Krig var den politiske konflikt, der definerede perioden mellem Anden Verdenskrigs afslutning i 1945 frem til Berlinmurens fald i 1989 og senere opløsningen af Sovjetunionen to år efter. Konflikten stod mellem de to supermagter, USA og Sovjetunionen, sammen med deres allierede. De to supermagter kom aldrig i direkte væbnet konfrontation med hinanden, men lå på randen af en altødelæggende atomkrig. I dette katalog kan du læse om nogle af de udstillinger, som Rebildcentret tilbyder, samt få et bedre indblik i Den Kolde Krig og konfliktens mange aspekter.

Med vores app kan dine børn få en lærerig og spændende indsigt i den kolde krig. Scan AR-koden herunder for at downloade appen.

04

Øjenvidenberetning

Marcel Jonods øjenvidenberetning af bombningen af Hiroshima.

06

3 mænd delte Europa

Sejrsherrenes plan om at opdele Europa efter 2. verdenskrig.

09

DDR

Livet for den almene borger i det tidligere Østtyskland.

10

Trabant

Bilen der blev et ikon for Sovjetunionen og Østtyskland.

12

Flugtforsøg

3 eksempler på nogle af de meste berømte flugtforsøg fra DDR.

14

Arne Jakobsen

Det ikoniske SAS Royal hotel blev en frontløber for moderne design.

15

Findes den røde telefon

Moscow-Washington telefon linjen der skulle forhindre katastrofe.

Øjenvidneberetning

“Pludselig viste der sig et blændende, hvidligt-lyserødt lys på himlen, ledsaget af en unaturlig skælven, der næsten straks efterfulgtes af en bølge af kvælende varme og en vind, der væltede alt, hvad der stod i vejen for den.

I løbet af få sekunder blev de tusinder på gaderne og i haverne i byens centrum brændt eller skoldet af en bølge af ufattelig varme. Mange dræbtes øjeblikkelig, andre lå og

vred sig på jorden og skreg i dødsangst, mens de led de frygteligste smerter af deres brandsår. Alt, hvad der stod i vejen for trykbølgen: mure, huse, fabrikker og andre bygninger, blev tilintetgjort, og resterne af det alt sammen snurrede rundt i en hvirvelstorm og blev slynget op mod himlen. Sporvogne blev løftet op og kastet til side, som om de hverken havde vægt eller soliditet. Tog blev slynget af sporet, som

om de var legetøj. Heste, hunde og køer led samme skæbne som mennesker. Alt levende var forstenet i en stilling af ubeskrivelig lidelse. Selv vegetationen undslap ikke. Træer gik op i luer, risplanterne mistede deres grønne, græsset brændte på jorden som tørre strå.

Uden for denne totale dødszone, i hvilket intet forblev i live, faldt huse sammen i et kaos af bjælker og sten. Indtil 5 km fra eksplosionsstedet blev letbyggede huse jævnet med jorden, som om de var bygget af pap. De, der befandt sig i dem, blev enten dræbt eller såret. De, for hvem det lykkedes at komme ud ved et eller andet mirakel, så sig omgivet af en ring af ild. Og de få, hvem det lykkedes at nå i sikkerhed, døde som regel mellem tyve og tredive dage senere af virkninger af de dræbende gammastråler.

Bombningen af Hiroshima.

Hen under aften begyndte ilden at svinde, og derpå gik den ud. Der var intet tilbage, som kunne brænde. Hiroshima var ophørt med at eksistere.”

*Marcel Jonod,
japansk Røde Kors-repræsentant*

”Little Boy”

Angrebet af Amerikanerne på Hiroshima og Nagasaki d. 9 august 1945 kostede ca. mellem 129,000 til 226,000 menneskeliv og er til dags dato den eneste gang atomvåben er blevet brugt i en våbnet konflikt.

På Rebildcenteret kan du opleve en replika af ”Little Boy”, bomben der markerede enden af 2. Verdens krig, samt mange andre udstillinger fra perioden.

3 mænd delte Europa

Da de kunne se, at 2. verdenskrig lakkede mod enden, mødtes sejrherrene for at diskutere, hvad der skulle ske med Europa efter krigen. Topmødet fandt sted i februar 1945 nær byen Jalta på øen Krim i Sovjetunionen. Premierminister Churchill deltog for Storbritannien, præsident Roosevelt for USA og generalsekretær Stalin for Sovjetunionen.

Churchill og Roosevelt måtte erkende, at Sovjetunionens Røde Hær stod talstærkt i den østlige del af Europa. Vesten måtte derfor acceptere, at disse lande kom under sovjetisk kontrol. Til gengæld lovede Stalin, at Sovjetunionen ville gå ind i krigen mod Japan, der stadig kæmpede indædt som

Sejrsherrene samlet i Livadia Paladset.

alliancepartner til Hitlers Nazityskland.

De sovjetiske tropper var trængt langt ind i Tyskland og havde erobret dele af regeringsbyen Berlin. På Jalta-konferencen enedes man om en fremtidig forvaltning af Berlin, hvor også Frankrig blev en kontrolmagt. Det vil sige, at Berlin fremover skulle kontrolleres af fire fremmede statsmagter.

Aftalen, som blev indgået på Jalta-konferencen, var indirekte medvirkede til, at Den Kolde Krig opstod.

De forenede nationer

I foråret 1945 mødtes repræsentanter fra 50 lande i San Francisco. Forhandlingerne stod på i ni uger, inden man var klar til at stifte verdens største fredsalliance, The United Nations (UN). På dansk blev organisationen kaldt FN, som forkortelse for De Forenede Nationer.

Målet for FN var at sikre kommende generationer mod krig. Desuden skulle troen på menneskerettigheder genoprettes.

Danmark ønskede at være med fra starten, men især

Satellitstater

Under forhandlingerne krævede Stalin en ring af såkaldte satellitstater bestående af aksemagters territorier i Øst- og Sydeuropa, disse lande er stadig baggrund for konflikt mellem de vestlige lande og Rusland i 2022.

Sovjetunionen forholdt sig kritisk til vores medlemskab på grund af Danmarks samarbejds politik med den tyske besættelsesmagt under 2. verdenskrig.

Kun de nationer, der havde været på de allieredes side under krigen, kunne blive stiftende medlemmer af FN. Danmark kom dog med som stiftende medlem nr. 50 - men først i sidste øjeblik.

Trumanddoktrinen

Den 5. marts 1946 udtrykte den forhenværende britiske premierminister Winston Churchill sin bekymring angående den

stigende fremgang af kommunismen i Europa, mellemøsten og de lande, som nu var satellitstater til Sovjetunionen. Denne bekymring delte han med Amerikanerne, som så sig nødsagt til at frembringe Trumanddoktrinen i 1947 i et forsøg på at inddæmme kommunismens fremgang. Doktrinen fastlagde princippet om at føre en aktiv udenrigspolitik og gribe ind i konflikter, hvor man mente at demokratiet var truet.

Jerntæppet

I 1950'erne var der ikke mindst mange veluddannede borgere, som udvandrede til Vesttyskland. Derfor besluttede DDR-styret at rejse Berlinmuren i 1961, som delte Berlin i to. Man konstruerede også et velbevogtet grænsehegn langs hele grænsen mellem DDR og Vesttyskland bemandet med grænsevagter, som havde ordre til at skyde, hvis nogle forsøgte at komme til Vesttyskland. Jerntæppet var hermed en helt konkret realitet i Europa.

DDR (Deutsche Demokratische Republik)

Her var ingen arbejdsløshed, alle fik den samme beskedne løn og huslejen var lav. Børn var sikret vuggestue, børnehave, skole og senere læreplads.

Der var adgang til de vigtige fornødenheder som mælk, ost, brød og kartofler. Staten ejede stort set det hele - både jorden og virksomhederne. Her var alle lige. På nær partitoppen og venner deraf, som levede et liv i luksus. Borgerne troede Vesten var de onde - for de hørte ikke andet i det statsstyrede radio, tv og aviser.

Alt var godt i DDR, men kun udadtil, for Berlinmuren trak en tung skygge ind over DDR. Muren blev kaldt "den antifascistiske beskyttelsesvold", men blev bygget for at forhindre befolkningen i at flygte til det rigere og demokratiske vesten, hvilket ville medføre en økonomisk kollaps for DDR. Hvis befolkningen forsøgte at flygte - uanset om det var mænd, kvinder eller børn - var ordren at skyde.

189.000 arbejdede for efterretningstjenesten Stasi og alt blev overvåget. Man vidste ikke, hvem der arbejdede for Stasi, så man

Livet i DDR

Selvom DDR lovede lighed blandt befolkning, var livet i det tidligere Østtyskland ofte barsk og stærkt censureret.

På Rebildcentret kan du opleve hvordan en typisk Østtysk familie levede under den hårde tid.

kunne aldrig vide sig sikker. Ikke engang i sit eget hjem...DDR står for "Deutsche Demokratische Republik", som uofficielt blev kaldt for Østtyskland.

DDR var en satellitstat (blev styret) af Sovjetunionen og eksisterede fra 1949 til 1990. Udløsende faktor for statens opløsning var Berlinmurens fald den 9. november 1989. DDR blev herefter indlemmet i Forbundsrepublikken Tyskland.

DDR havde ved genforeningen et bruttonationalprodukt svarende til 20 % af Vesttysklands.

Trabant

Trabanten er yderst primitiv og var stort set den eneste tilgængelige bil for menigmand i DDR. Bilen er udstyret med en tocyklindret totaktsmotor, som var kendetegnet ved en pruttende lyd og en kraftig blå, giftig røgsky. Motoren var så dårlig, at flere kørte rundt med en reservemotor i bagagerummet i stedet for et reservehjul.

Den overvejende del af Trabanterne blev solgt på hjemmemarkedet i DDR. En familie skulle vente op til 12 år på at få en Trabant, hvilket gjorde at ti år gamle Trabanter blev handlet til noget nær nypris, fordi man kunne få dem uden ventetid.

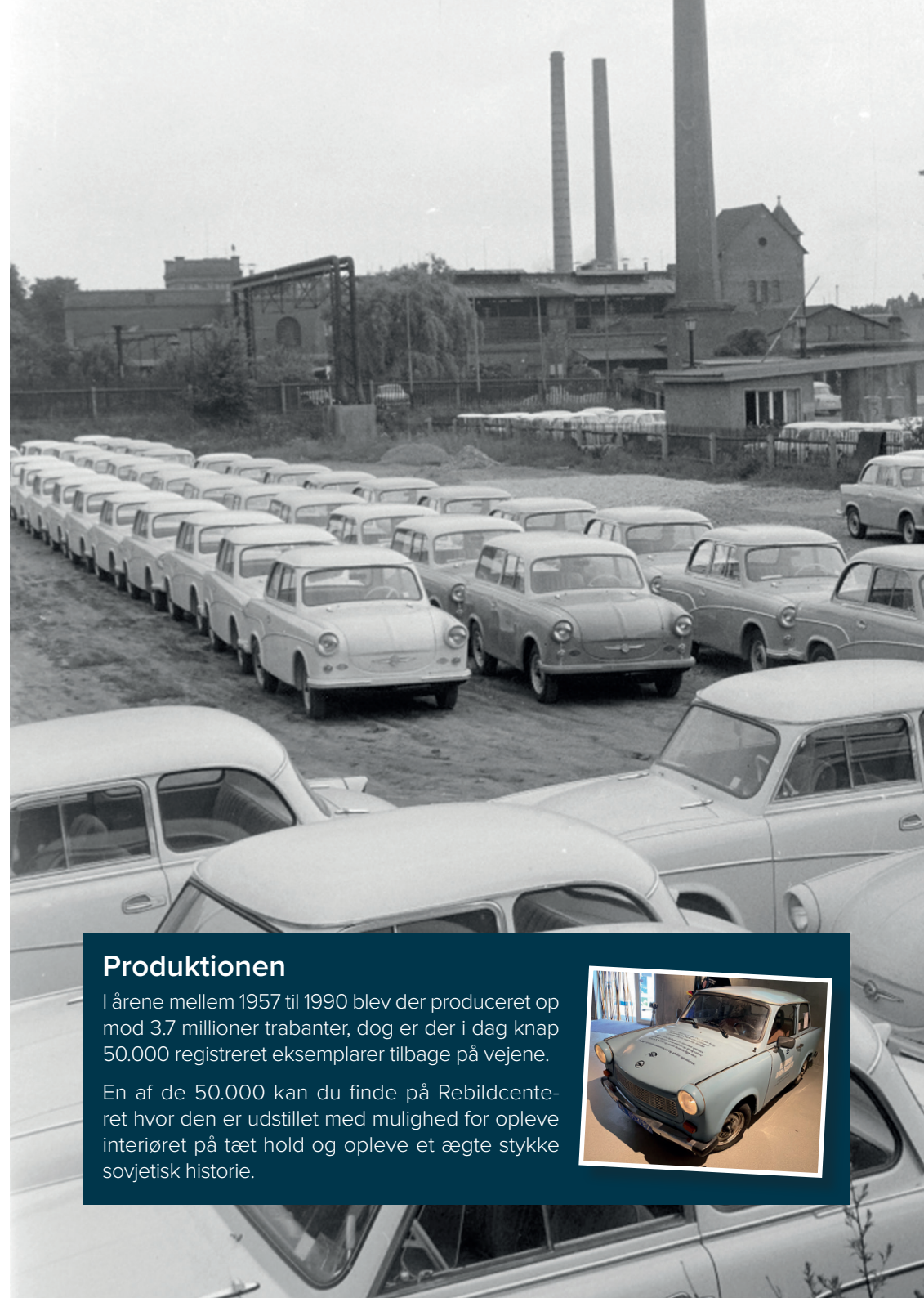
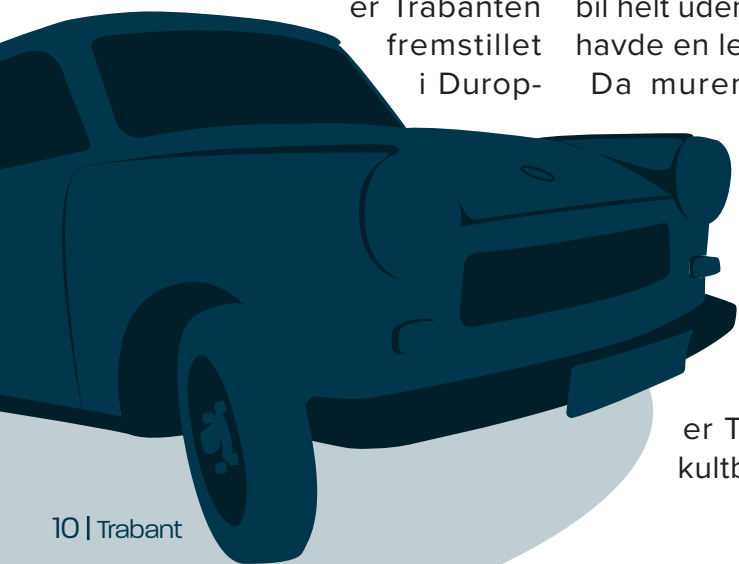
På grund af stålangel i DDR er Trabant fremstillet i Durop-

last, som er et glasfiberlignende materiale, der er udvundet af bomuldsaffald fra tekstilindustrien i Rusland.

En måned inden bilfabrikken i Zweickau var klar med de første udgaver af bilen, havde russerne opsendt verdens første satellit, Sputnik. En fabriksarbejder foreslog derfor, at den nye DDR-bil skulle døbes Trabant, som betyder satellit på tysk. Og sådan blev det.

En tysker fra det tidligere DDR fortæller, at han blev skilt i midten af 1989. Han fik Trabant og konen fik lejligheden. Begge var meget tilfredse, men få måneder senere faldt muren, og manden stod nu tilbage med en bil helt uden værdi, mens konen havde en lejlighed.

Da muren faldt og det var muligt frit at vælge bilmærke, var Trabant helt ude at stand til at tage konkurrencen op mod VW, Opel etc. og produktionen stoppede. I dag er Trabant blevet en kultbil.

Produktionen

I årene mellem 1957 til 1990 blev der produceret op mod 3,7 millioner trabanter, dog er der i dag knap 50.000 registreret eksemplarer tilbage på vejene.

En af de 50.000 kan du finde på Rebildcenteret hvor den er udstillet med mulighed for opleve interiøret på tæt hold og opleve et ægte stykke sovjetisk historie.

Flugtforsøg

Efter Berlinmuren blev bygget i 1961, var det forbundet med stor fare at flygte. Ikke desto mindre løb adskillige DDR-borgere risikoen. Mellem murens opførelse og murens fald lykkedes det mindst 5.075 DDR-borgere at flygte- ofte ad dumdristige ruter. Antallet af mislykkede flugtforsøg kendes ikke. Her er 3 eksempler på flugt, hvoraf 2 lykkedes.

1963

Den 21-årige østriger, Hans Meixner kunne frit rejse frem og tilbage mellem øst og vest. Han forelskede sig Martha, som boede i Østberlin.

Efter flere forgæves forsøg på at få udrejsetilladelse til Martha, fik Hans fat i en sportsvogn - en Austin Healey Sprite. Han afmonterede forruden, så den lave bil blev endnu lavere.

Martha lagde sig på bagsædet og hendes mor lagde sig i bagagerum-met. Da de nærmede sig Checkpoint Charlie, satte Hans Meixner farten op og drøned under bommen for øjnene af de måbende grænsevagter.

Et par dage senere blev der

sat dobbelte stålbarrierer over vejen ved Checkpoint Charlie.

1965

Flugt i en kabelrulle - et forholdsvis rummeligt skjulested I januar 1965 lykkedes det i alt seks personer at flygte fra DDR, gemt i trækabelruller tilhørende West Berlin Electricity Works.

Det var vestberlinske flugthjælpere, der kom på ideen om at bruge indersiden af de to meter høje kabelruller som skjulested for flygtninge. Det eneste, de skulle gøre var, at lave en indgang i rullen, som let og upåfaldende kunne lukkes igen.

Kabelrullerne blev transporteret med lastbil fra Vestberlin til Vesttyskland via grænseovergang Marienborn / Helmstedt. De DDR-borgere, der ville flygte, blev samlet op om natten på transitruten fra Berlin til Hannover.

1969

Den trojanske tyr - en af de mere usædvanlige flugtmetoder

Om aftenen den 7. juli kørte to flugt-hjælpere på transitmotorvejen med retning mod Vestberlin. I lastbilen havde de en udhulet

model af en tyr. Inde i tyren lå den 18-årige Angelika B.

Påskuddet var, at tyren skulle vises på en udstilling. Det havde fungeret to gange før, men denne gang blev flugtforsøget opdaget, og Angelika blev arresteret. Hun blev idømt 2 år og 10 måneders fængsel. Flugthjælperne kom også i fængsel.

Efter kun 4 måneder i fængsel blev Angelika B. købt fri af Vesttyskland. At sælge ud af politiske fanger var en metode, som DDR brugte, når der var brug for hårde D-mark.

Stasi

I takt med den stigende udvandrings og flugt fra DDR voksede den interne over-vågning af borgere. Det var en opgave, som Ministerium für Staatssicherheit stod for. Til daglig blev tjenesten kaldt Stasi.

Hans Meixner og hans Austin Healey.

Via et enormt net af meddelere og informanter kunne Stasi følge med i selv de mindste detaljer i borgernes liv. Der blev slået hårdt ned på enhver form for opposition til det socialistiske styre.

Arne Jacobsen og verdens første designerhotel

Arne Jacobsen (1902-1971) var en dansk arkitekt og formgiver, som var med til at indføre modernismen i Danmark. Han er i dag internationalt kendt og anerkendt især for sine stole: Syveren, Myren, Svanen og Ægget.

Et af Jacobsens hovedværker er SAS Royal Hotel i København, der stod færdigt i 1960 som verdens første designerhotel. Det var her den sovjetiske leder Khrusjtjov boede, da han besøgte Danmark i 1964.

SAS Royal Hotel er i princippet en lodret kasse placeret oven på en vandret kasse. Byggeriet var udskældt i samtiden, hvor aviserne flød over med ukvemsord om dets moderne udtryk og enorme størrelse. Ved indvielsen var det Nordens højeste bygning og Skandinaviens største hotel.

Arne Jacobsen ville helst formgive alt til sine bygninger: møbler, dørgreb, tekstiler og inventar af enhver slags. I SAS-hotellet fik han lov til at boltre sig, og hotellet fik derfor en helheds-virkning, som man sjældent ser.

I 1991 gennemgik hotellet en

SAS Royal Hotel i 1960.

omfattende renovering, hvor dets oprindelige indre forsvandt. I dag står kun et enkelt værelse tilbage, som Arne Jacobsen tegnede det. Værelse 606 er en designhistorisk tidslomme og et tilløbsstykke for Arne Jacobsen-fans.

Nikita Khrushchev på besøg

På koldkrigsudstillingen i Rebildcenteret kan du læse om hvordan den danske efterretningstjeneste spionerede på Khrushchev under hans besøg på SAS Royal Hotel.

Findes den røde telefon?

Moskva-Washington telefon linjen var et telesystem, som gjorde det muligt for lederne af USA og Sovjetunionen at kommunikere direkte med hinanden. Den røde telefon i Det hvide Hus fandtes imidlertid kun på film. Især Stanley Kubricks "Dr. Strangelove" fra 1964 har bidraget til myten om den røde telefon. Hotlinen var i virkeligheden placeret i Pentagon og var en teleprinter, som senere blev erstattet af fax og e-mail.

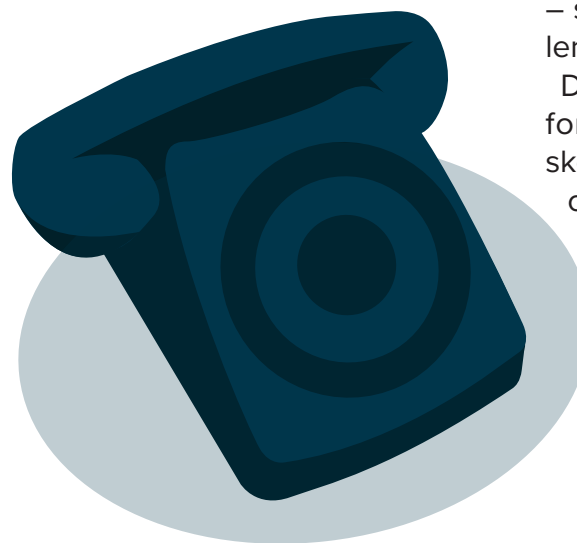
Under Cuba-krisen fandt man ud af, at det typisk tog seks timer at sende beskeder mellem supermagternes ledere. Det tog næsten 12 rystende timer at modtage og oversætte Khrusjtjovs

3.000 ord lange besked til John F. Kennedy. Inden Washington kunne nå at svare, kom der en ny sovjetisk besked i en hårdere tone, og man indså derfor, at hurtigere kommunikation var nødvendig i en krisesituation.

De to lande indgik The Hot Line Agreement i juni 1963 og tog dermed det første officielle skridt til at reducere risikoen for utilsigtet at starte en atomkrig.

Hotlinen blev døgnovervåget i Pentagon. Når der kom en besked, blev teksten øjeblikkeligt oversat og sendt videre i både engelsk og russisk til Det Hvide Hus. Hvis beskeden var ualmindelig vigtig – f.eks. at der ved en fejl var startet en atomkrig – skulle teamet i Pentagon imidlertid skynde sig at ringe.

Den første forbindelse gik til en forstærkerstation på den danske ø, Saltholm mellem Sjælland og Sverige. Efter sigende blev kablet på et tidspunkt ved en fejl gravet over af en bulldozer tæt på København. Heldigvis var der lavet et reservekredsløb via Marokko.

Rebildcentret MED
THINGBÆK KALKMINER
Røde Møllevej 4, 9520 Skørping